LIETUVA: 1 GRUPĖ

Lietuvos Vyriausybė visiškai atitinka minimalius prekybos žmonėmis eliminavimo standartus. Per ataskaitinį laikotarpį Vyriausybė ir toliau demonstravo rimtas ir tvarias pastangas, todėl Lietuva liko priskirta 1-ai grupei. 1. Vyriausybė tyrė daugiau prekybos žmonėmis šalies viduje bylų; daugiau bendradarbiavo su kitų šalių institucijomis tirdama tarptautines prekybos žmonėmis bylas; siekdama praplėsti teikiamą paramą nukentėjusiems, sukūrė prekybos žmonėmis srityje dirbančių nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) asociaciją. Nepaisant atitikimo minimaliems standartams, valdžios institucijos baudžiamojon atsakomybėn patraukė mažiau įtariamųjų, nuteisė žymiai mažiau prekiautojų žmonėmis ir nustatė mažiausią nukentėjusiųjų skaičių per pastaruosius penkerius metus. Teisėsauga negalėjo sėkmingai vykdyti savo darbo, nes nukentėjusieji nebuvo pakankamai apsaugojami tyrimo ir bylos eigos metu. Taip pat susirūpinimą kelia tas faktas, kad atsakingos institucijos neturėjo pakankamai įgūdžių atpažinti prekybos vaikais indikatorius. Be to, valdžios institucijos nenuosekliai įgyvendino aukų nustatymo ir perdavimo mechanizmus visoje šalyje, ypač kaimo vietovėse.

LIETUVAI SKIRTOS PRIORITETINĖS REKOMENDACIJOS

Aktyviau tirti prekybos žmonėmis prostitucijos ir darbo išnaudojimo tikslais bylas ir veiksmingiau patraukti baudžiamojon atsakomybėn bei bausti prekiautojus žmonėmis. • Dėti daugiau pastangų nustatant aukas, ypač vaikus, ir teikti mokymus valstybės institucijoms bei vaikų apsaugos tarnybų pareigūnams.• Įgyvendinti formalius aukų nustatymo ir perdavimo mechanizmus visoje šalyje, ypač kaimo vietovėse. • Skirti daugiau pajėgumų apsaugant aukas nuo grasinimų ir pakartotinės skriaudos tyrimo ir teismo proceso metu, tuo pačiu sukuriant aiškias procedūras, kaip jas apsaugoti. • Teikti daugiau mokymų tyrėjams ir prokurorams apie įrodymų, paremiančių aukų parodymus, rinkimą. • Teikti specializuotas paslaugas nukentėjusiems vaikams globos namuose ir mišrios paskirties krizių centruose. • Užtikrinti, kad aukos turėtų galimybę pasinaudoti atitinkamomis psichinės sveikatos specialistų paslaugomis apklausos proceso metu. • Sukurti platesnę duomenų rinkimo sistemą, galinčią išskaidyti duomenis, pvz., pagal prekybos žmonėmis tipą.

BAUDŽIAMASIS PERSEKIOJIMAS

Vyriausybė sumažino teisėsaugos pajėgumus. Baudžiamojo kodekso 147 ir 157 straipsniai kriminalizavo prekybą žmonėmis prostitucijos ir darbo išnaudojimo tikslais, nustatydami pakankamai griežtas bausmes nuo 2 iki 12 metų įkalinimo, o prekybos žmonėmis prostitucijos tikslais atveju, bausmės buvo proporcingos bausmėms už kitus rimtus nusikaltimus, tokius kaip išžaginimas. Valdžios institucijos tyrė 13 prekybos žmonėmis bylų (6 seksualinio išnaudojimo bylas ir 7 išnaudojimo darbui bylas, įskaitant išnaudojimo kriminalinei veiklai bylas), palyginus su 11 bylų 2018 m., 35 bylomis 2017 m. ir 29 bylomis 2016 m. Kitose srityse veiklos intensyvumas taip pat buvo sumažėjęs. Vyriausybė pradėjo 24 prekyba žmonėmis įtariamų asmenų baudžiamąjį persekiojimą

(2018 m. – 31, 2017 m. – 54, 2016 m. – 64) ir nuteisė 12 prekiautojų žmonėmis, žymiai mažiau nei 2018 m. – 44 (2017 m. – 20, 2016 m. – 23). Beveik visi prekiautojai žmonėmis buvo nubausti įkalinimo bausme nuo 3 metų iki 8 metų ir 4 mėnesių. Paskirti prokurorai vadovavo prekybos žmonėmis bylų tyrimui ir baudžiamajam persekiojimui penkiose savivaldybėse. Vyriausybės atstovai teigė, jog buvo sunku surinkti pakankamai įrodymų prekybos žmonėmis bylose, kurios buvo susijusios su užsienio valstybėmis. Valdžios institucijos bendradarbiavo su užsienio tarnybomis 42 tarptautinių prekybos žmonėmis tyrimų atveju, palyginus su 32 atvejais 2018 m., įskaitant prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui bylą, apimančią 118 aukų ir pasibaigusia 13 lietuvių tautybės įtariamųjų, gyvenančių Ispanijoje, areštu. Generalinė prokuratūra negavo prašymų dėl ekstradicijos (2018 m. gavo vieną), bet išdavė 3 Europos arešto orderius prekybos žmonėmis bylose (2 orderius 2018 m.). Vyriausybė nepateikė jokių duomenų apie vykdytus tyrimus, baudžiamuosius persekiojimus ar apkaltinamuosius nuosprendžius, susijusius su valstybės tarnautojais, bendrininkavusiais prekybos žmonėmis bylose. Generalinė prokuratūra organizavo keturis prekybos žmonėmis seminarus, kuriuose dalyvavo 30 paskirtų prokurorų. Teismų administracija organizavo prekybos žmonėmis mokymus, kuriuose dalyvavo 27 teisėjai. Valstybės sienos apsaugos tarnyba organizavo kovos su prekyba žmonėmis mokymus daugiau nei 200 teisėsaugos pareigūnų penkiuose miestuose.

APSAUGA

Vyriausybė sumažino pajėgas aukoms apsaugoti. 2019 m. nustatytos 36 aukos. Tai yra žemiausias nustatytų aukų skaičius per pastaruosius penkerius metus (2018 m. buvo nustatytos 58 aukos, o 2017 m. – 60). Kaip ir ankstesniais metais, Vyriausybė nepateikė duomenų apie tai, kokiu būdu aukos buvo išnaudojamos. Ekspertai buvo susirūpinę tuo, kad iš skirtingų tarnybų ir NVO surinkti duomenys buvo nenuoseklūs ir negalėjo pateikti išsamaus vaizdo apie prekybos žmonėmis situaciją. Nors valdžios institucijos įgyvendino formalius aukų nustatymo ir perdavimo mechanizmus, stebėtojai pranešė, jog kai kur šalyje valdžios institucijos nepakankamai išnaudojo turimas galimybes bei neturėjo pakankamai įgūdžių aukoms nustatyti. Gauta pranešimų, jog padaugėjo darbininkų iš užsienio išnaudojimo atvejų. 2019 m. nustatytos 6 aukos iš užsienio (2018 m. aukų nebuvo nustatyta, 2017 m. nustatyta 20). Stebėtojai taip pat pranešė, kad kaimo vietovėse dirbantys pareigūnai vis mažiau buvo linkę kaltinti aukas. Vyriausybės finansuojamos NGO parėmė 224 prekybos žmonėmis aukas ir rizikos grupėje esančius asmenis (2018 m. – 239, 2017 m. – 219). Kaip ir 2018 m., Vyriausybė skyrė 165 000 eurų (185 390 JAV dolerių) NVO paramos aukoms programoms vykdyti. Savivaldybės nepateikė duomenų apie lėšas, skirtas paremti prekybos žmonėmis aukas 2019 m. 2018 m. šiuo tikslu buvo skirta 48 000 eurų (53 930 JAV dolerių).

Ekspertai išreiškė susirūpinimą dėl nepakankamų apsaugos ir paramos priemonių nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiems vaikams. Valdžios institucijos apgyvendindavo nukentėjusius vaikus globos namuose ar mišrios paskirties krizių centruose, nes specialiai vaikams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, skirtų krizių centrų nėra. Pasak stebėtojų, vaikų apsaugos tarnyboms buvo sudėtinga nustatyti nuo prekybos

žmonėmis nukentėjusius vaikus ir suteikti jiems pagalbą, ypač kaimo vietovėse. 2019 m. buvo nustatyti 4 nukentėję nepilnamečiai (2018 m. – 3, 2017 m. – 8). Nuo seksualinio išnaudojimo, taip pat ir nuo prekybos žmonėmis nukentėję vaikai turėjo galimybę gauti pagalbą valstybiniame paramos centre Vilniuje. Nuo prekybos žmonėmis nukentėjusios moterys lietuvės buvo nukreipiamos į savivaldybių ar NVO kuruojamus pagalbos centrus, skirtus smurto artimoje aplinkoje aukoms. Prekybos žmonėmis aukos iš užsienio galėjo būti nukreipiamos į pabėgėlių priėmimo centrą Rukloje. Teisėsauga nesuteikė adekvačios apsaugos aukoms tyrimo ir teismo proceso metu, taip pat neturėjo aiškių nuostatų šiuo klausimu. Tai prisidėjo prie to, kad aukos nenoriai bendradarbiavo nagrinėjant bylas. Yra buvę atvejų, kai prekiautojai žmonėmis grasindavo aukoms šioms įeinant ir išeinant iš teismo salės. Be to, nukentėję asmenys neturėjo pakankamai galimybių kreiptis į psichologus apklausų metu ir po jų. Teisės aktai numatė 30 dienų laikotarpį, per kurį prekybos žmonėmis aukos iš užsienio gali nuspręsti, ar bendradarbiaus su teisėsauga; su teisėsauga bendradarbiaujančios aukos iš užsienio galėjo gauti laikiną leidimą gyventi šalyje. Nors aukoms buvo suteikiamas advokatas, stebėtojų nuomone, advokatai turėjo labai nedidelę darbo su prekybos žmonėmis bylomis patirtį, tad NVO dažnai samdydavo privačius teisininkus aukoms ginti.

PREVENCIJA

Vyriausybė dėjo daugiau pastangų vykdyti prevencinį darbą. Vyriausybė skyrė apie 183 000 eurų (205 620 JAV dolerių) 2017-2019 metų nacionaliniam veiksmų planui vykdyti ir vadovavo tarpinstitucinei komisijai, koordinuojančiai kovos su prekyba žmonėmis pastangas. Komisija pranešė, jog yra rengiamas naujas planas 2020 metams. Ataskaitiniu laikotarpiu komisija rėmė nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis NVO asociacijos steigimą. Ši asociacija turėtų teikti daugiau paramos aukoms bei konsultuoti kovos su prekyba žmonėmis įstatymų, reglamentų, nuostatų, programų ir įgyvendinimo klausimais. Savivaldybės toliau finansavo ir įgyvendino institucinės vaikų globos sistemos reformą, kurios tikslas – iki 2020 m. perkelti visus vaikus iš institucijų į šeimas. Socialinių reikalų ir darbo ministras pasirašė nutarimą, draudžiantį nuo 2020 m. sausio 1 d. perkelti naujus vaikus į vaikų globos namus. Vyriausybė, bendradarbiaudama su Jungtine Karalyste (JK), sukūrė migracijos taisykles siekdama apsaugoti migrantus iš Lietuvos. Vyriausybė taip pat paskyrė policijos pareigūną kovai su prekyba žmonėmis, kuris vykdytų atašė pareigas Lietuvos ambasadoje JK. Vyriausybė ir NVO dalyvavo informavimo akcijose, kurias organizavo Vidaus reikalų ministerija bendradarbiaudama su rajonų savivaldybėmis. Akcijų metu buvo teikiama informacija nukentėjusiems ir pažeidžiamoms grupėms apie jų teises bei apie tai, kaip gauti finansinę, medicininę ir socialinę pagalbą. Be to, policija organizavo informavimo apie kovą su prekyba žmonėmis akciją Kauno savivaldybėje siekdama informuoti gyventojus apie skirtingas prekybos žmonėmis formas ir teikiamą pagalbą. Policija skelbė ir administravo el. pašto paskyrą, kuria galėjo naudotis žmonės, norintys pranešti apie galimus prekybos žmonėmis atvejus ar ieškantys konsultacijos. Vyriausybė dėjo pastangas prostitucijos paklausai sumažinti ir skyrė baudas 16 asmenų, pirkusių sekso paslaugas. Valstybinė darbo inspekcija ir policija vykdė statybos aikštelių patikrinimus siekdamos užtikrinti, kad darbdaviai laikytųsi įstatymų, susijusių su trečiųjų šalių piliečiais, ir pranešė apie 26

nelegaliai nusamdytus asmenis, galimai nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tikslais. Inspekcija pažymėjo, jog darbo inspektoriai neturėjo pakankamai įgūdžių prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tikslais aukoms nustatyti, tad 60-iai naujų inspektorių organizavo penkis seminarus, skirtus paaiškinti, kaip atpažinti verbavimo darbui būdus, galimai susijusius su prekyba žmonėmis.

BENDROS PREKYBOS ŽMONĖMIS PADĖTIES ŠALYJE APRAŠYMAS

Vadovaujantis pastarųjų penkerių metų ataskaitomis, prekiautojai žmonėmis Lietuvoje išnaudoja tiek vietinius lietuvius, tiek užsienio piliečius, o taip pat lietuvius užsienyje. Teisėsauga praneša, jog dauguma prekybos žmonėmis atvejų yra susiję su lietuvių organizuotais prekybos žmonėmis tinklais, orientuotais į aukas iš Lietuvos. Prekiautojai žmonėmis išnaudoja vyrus ir berniukus iš Lietuvos kriminalinei veiklai, pvz., vagystėms iš parduotuvių, ir lietuves moteris bei vaikus prostitucijai Vakarų Europoje ir Skandinavijoje. Moterų ir mergaičių išnaudojimo prostitucijai šalies viduje padėtis išliko nepakitusi. Pranešama, jog padaugėjo moterų, verbuojamų sudaryti fiktyvias santuokas užsienyje; šios moterys susidūrė su rizika būti išnaudojamoms prostitucijai, vergavimui namuose ar priverstiniam darbui. Taip pat pranešama, jog išnaudojama vis daugiau darbininkų iš Ukrainos, Rusijos ir Baltarusijos. Darbininkai iš užsienio susiduria su pavojumi tapti išnaudojimo darbui aukomis tolimųjų reisų sunkvežimių vairavimo, statybų, laivų statybų ir virinimo sektoriuose. 1 953 vaikai, gyvenantys maždaug 97-yje vaikų globos namų, susiduria su rizika tapti prekybos žmonėmis aukomis.